

Beleidsplan Monument-21

Inleiding

Monument-21 is een kunstwerk ter ere en nagedachtenis aan de familie Drenth. Zij hebben tijdens de Tweede Wereldoorlog onderdak geboden aan zestien onderduikers, waarvan dertien van Joodse afkomst. Dankzij het optreden van dit gezin hebben allen de oorlog wonderwel overleefd. Het kunstwerk staat aan de Barkelazathe te Stadskanaal nabij de plek waar het huis, beter bekend als het Knoalster Achterhuus destijds gelegen aan de Kromme Wijk, heeft gestaan.

In 2017 zijn de initiatiefnemers Helen Kaemink (directeur Streekhistorisch Centrum Stadskanaal), Wim Lahpor (docent Ubbo Emmius/Noorderpoort), Foppe Wesseling (oud ondernemer te Ter Apel), Geert Volders (directeur Synagoge Groningen) en Jaap Duit (oud-wethouder gemeente Stadskanaal) aan de slag gegaan. Het kunstenaarsduo Bernard Winkel en Leo Kaldenbach uit Ter Apel verdiepten zich in deze oorlogsgeschiedenis en ontwierpen een monumentaal kunstwerk. Uit gesprekken met buurt-bewoners bleek dat er draagvlak was om in de nabijheid van de plek waar het huisje had gestaan het kunstwerk in de openbare ruimte te plaatsen. De familie Drenth reageerde aanvankelijk gereserveerd. Men zag liever geen eerbetoon aan vader Willem en moeder Hindertje omdat dat niet paste bij de bescheidenheid en onbaatzuchtigheid van beide ouders. Maar het idee om deze bijzondere oorlogsgeschiedenis via een anoniem kunstwerk levend te houden sprak hen wel aan.

De gemeente Stadskanaal was bereid de grond beschikbaar te stellen. Dankzij forse bijdragen van particulieren, het lokale bedrijfsleven, fondsen en overheden, onder meer ook Leader, is het kunstwerk in 2020 gerealiseerd.

Onthulling

Na twee keer uitstel vanwege corona is op 25 oktober 2021 het kunstwerk officieel onthuld door Hennie Helwig-Kosses, de kleindochter van Willem en Hindertje Drenth, samen met de commissaris van de koning Dhr. René Paas. Eén van de nog in leven zijnde onderduikers, de inmiddels 86-jarige Leo de Levie, was samen met zijn vrouw, zoon en schoondochter speciaal overgekomen uit Israël. De onthullingshandeling is samen met Leo de Levie uitgevoerd door vierenvestig leerlingen van de christelijke basisschool Piet Prins te Stadskanaal. In zijn dankwoord stond De Levie geëmotioneerd stil bij het feit dat hij net zo oud was als deze kinderen ten tijde van zijn onderduikjaren. Hij sprak de wens uit om het onderduikverhaal door te geven aan jongere generaties. Bij de onthulling waren naar schatting 250 belangstellenden aanwezig. Jan Henk Groot, een bekende Groninger singer-songwriter, had voor deze onthulling speciaal een lied geschreven en gecomponeerd met de titel "Het Hoeske aan de Kromme Wiek". De folkgroep FATH uit Ter

Apel bracht het lied tijdens de onthullingsceremonie ten gehore. Veel landelijke media hebben in woord en beeld ruim aandacht besteed aan deze oorlogsgeschiedenis van Stadskanaal.

Betekenis van het kunstwerk

Monument 21 is een abstract werk bestaande uit eenentwintig Corten-staal platen. Dit getal verwijst naar het aantal bewoners van het “Knoalster Achterhuus”. De platen zijn licht geknikt en symboliseren de bladzijden uit een boek. De hoogte van de 15 mm dikke staalplaten varieert van 70 cm tot 210 cm en ze zijn gefundeerd op een zware betonplaat. De eenentwintig platen zijn over een lengte van ongeveer 21 meter in een licht golvende lijn geplaatst hetgeen ook verwijst naar de ligging van het huisje aan de Kromme Wijk en de kromming van deze veenwijk. Ze zijn geplaatst op een brede openbare groenstrook achter het perceel waar in de oorlog het huisje heeft gestaan. Het monument beoogt de beschouwer te prikkelen. Waarom staat dat hier, waarom 21 platen? Het verhaal van een oorlog, het bieden van bescherming met gevaar voor eigen leven, de onbaatzuchtigheid van de familie Drenth, enz. Deze kleine geschiedenis is een verhaal dat doorverteld moet worden middels de eenentwintig bladzijden.

Nabij het kunstwerk is een zitelement geplaatst omgeven door twee platen van Corten-staal. Op de ene plaat staan alle namen van de bewoners van “Huisje Drenth” vermeld en op de andere plaat de tekst “Je hebt toch zeker wel JA gezegd”. Deze woorden zijn destijds uitgesproken door Hindertje Drenth toen haar man Willem haar vertelde dat hij aangesproken was door een Joodse medeburger die tijdelijk onderdak zocht en vroeg of er bij hun nog ruimte was.

Het vervolg: communicatieproject

In 2017 zijn we met het idee voor een herinneringsteken aan de slag gegaan. Geleidelijk is dit idee niet alleen uitgegroeid tot het uiteindelijke kunstwerk maar is het bestuur ook gaan nadenken over het vervolg. We hebben steeds de publiciteit gezocht. Uit de samenleving ontvingen we uiteenlopende reacties. Bewoners die nog konden en wilden vertellen over hun oorlogservaringen, die een herinnering hadden aan de familie Drenth, scholen die de geschiedenis van het Achterhuis van Stadskanaal in hun lesprogramma wilden opnemen, studenten van de Hanzehogeschool die een communicatieplan over het monument en een documentaire en een podcast over de familie Drenth wilden maken. Zowel de documentaire, de podcast en het communicatieplan zijn gerealiseerd. Met een aantal bewoners of familieleden hebben we nog hun ervaringen in de 2^e wereldoorlog kunnen optekenen zodat ook deze doorverteld kunnen worden aan de jongere generaties. Ook zijn er plannen om het monument op te nemen in nog te ontwikkelen fiets- en wandelroutes.

Kortom: met het kunstwerk wil het bestuur niet alleen dit bijzondere oorlogsverhaal maar ook de specifieke oorlogsgeschiedenis van Stadskanaal e.o aan huidige en vooral ook aan de toekomstige generaties doorvertellen.

Voor en in overleg met het basisonderwijs heeft de stichting lesbrieven laten ontwikkelen, waarbij de Piet Prins zgn. pilotschool is. Voor het ontwikkelen van dit lesmateriaal is dankzij een bijdrage van het CMK een deskundige ingehuurd. Het doel is dat dit materiaal beschikbaar zal komen voor alle scholen voor basis- en voortgezet onderwijs in de regio. Onderdeel van het lespakket is een bezoek van leerlingen aan het monument. Een van onze vrijwilligers zal ter plekke uitleg en toelichting kunnen geven.

Website

Voor het realiseren van deze plannen zal onze website www.monument21.nl. opnieuw ingericht worden. We beschikken straks niet alleen over het lesmateriaal maar inmiddels beschikken we ook over veel ander materiaal (documentaire, podcast, interviews, enz., enz.) dat we op de website en andere nieuwe media willen plaatsen. Daarvoor gaan we een professioneel bedrijf inschakelen.

Toelichting op het project Monument-21

Het monument is ook een ontmoetingsplaats waar bewoners (alle leeftijdsgroepen) en toeristen kennis kunnen nemen van de oorlogsgeschiedenis van Stadskanaal en de regio. De familie Drenth bood onderdak aan zestien onderduikers waarvan dertien Joden. Allen hebben dankzij dit onbaatzuchtige optreden de 2^e wereldoorlog overleefd.

Deze onderduikgeschiedenis, ook bekend onder de naam Het Achterhuis van Stadskanaal, appelleert aan een veelheid van vragen zoals over eigentijdse solidariteit met vluchtelingen, het durven en willen plegen van geweldloos verzet zijnde een aspect van sociale cohesie in een samenleving, hoe om te gaan met opkomend antisemitisme, enz. Door de oorlog in Oekraïne zijn deze thema's zeer actueel en ze zullen onze manier van samenleven de komende jaren beïnvloeden.

Monument-21 is tot stand gekomen dankzij een initiatief van zeven bewoners uit de regio zuidoost Groningen. Zij wilden een gedenkteken realiseren als eerbetoon aan het optreden van de familie Drenth. Dit idee is gaandeweg uitgegroeid tot het willen realiseren van een monument dat door zijn abstracte vormgeving vragen moet oproepen. Dankzij financiële bijdragen van particulieren, overheden en fondsen en bijdragen in natura van vijf in de regio gevestigde bedrijven is 75.000,- bijeengebracht en is monument begin 2020 tot stand gekomen (1^e fase).

De initiatiefnemers willen echter niet volstaan met alleen de realisatie van het monument maar stellen zich aansluitend ten doel om middels het monument "te communiceren" over

de betekenis ervan, de onderduikgeschiedenis van Stadskanaal en de oorlogsgeschiedenis van de regio (2^e fase). De belangrijkste doelgroep zijn leerlingen van het basis- en voortgezet onderwijs. De reformatorische basisschool Piet Prins te Stadskanaal doet mee als pilotschool om in samenwerking met een deskundige (Kirsten Bos) lesmateriaal te ontwikkelen, lesmateriaal dat vervolgens voor alle in de regio gevestigde scholen beschikbaar zal komen. Het CMK Groningen heeft middelen beschikbaar gesteld om deze deskundige in te huren. De gemeente Stadskanaal gaat meewerken om dit lesmateriaal bij het onderwijs in de regio onder de aandacht te brengen. Niet alleen het lesmateriaal maar ook de groeiende verzameling van documentaires, foto- en beeldmateriaal, verhalen, podcasts enz. willen we plaatsen op onze website. Deze website moet opnieuw vorm en inhoud krijgen.

Bij het monument is een zitbank geplaatst met een informatiebordje voorzien van een QR-code. De bezoeker kan door deze code te scannen inloggen op de website van onze stichting en kennisnemen van informatie over het monument en de oorlogsgeschiedenis van Stadskanaal en de regio.

Bij de materiaalkeuze voor het monument is gekozen voor een duurzaam ontwerp in die zin dat het nagenoeg onderhoudsvrij en "hufferproof" is. Het materiaal is Corten-staal dat deels gecoat is en het monument staat verankerd op een robuuste betonnen fundering.

De realisatie van het project (1^e en 2^e fase) is een breed gedragen bewonersinitiatief (stichting Drenth Monument). Zoals eerder gesteld is de 1^e fase met bijdragen uit de samenleving gerealiseerd en afgerond. Voor het toekomstig onderhoud van monument-21 zijn vanwege het duurzame ontwerp weinig middelen nodig. Regelmatig ontvangen we van derden nog kleine donaties voor het in standhouden van het monument.

Voor de realisatie van de 2^e fase heeft het CMK inmiddels middelen toegezegd om lesmateriaal en lesbrieven door een deskundige te laten ontwikkelen. Voor het opnieuw vorm en inhoud geven van de website en het voor een herdruk bewerken van het boekje "Het Achterhuis van Stadskanaal" geschreven door Jan Hof heeft de gemeente Stadskanaal inmiddels een bedrag van 1.500,- beschikbaar gesteld. Volledigheidshalve wordt verwezen naar de begroting.

Het project richt zich op uiteenlopende doelgroepen: leerlingen basis- en voortgezet onderwijs, inwoners van deze regio en toeristen. We willen een kort bezoek aan het monument ook laten opnemen in bestaande en mogelijk in de toekomst samen met toeristische ondernemers te ontwikkelen fiets en wandelroutes. Op zeer korte afstand van het monument (250 meter) is camping De Kapschuur gevestigd. Deze dag-camping is al vermeld als pleisterplaats in een internationale fietsroute tussen ons land en noord Duitsland.

In 2025 zal Nederland stilstaan bij 80 jaar bevrijding. Onze stichting wil het Drenth Monument onderdeel laten zijn van het gemeentelijke en het provinciale herdenkingsprogramma.